

Ζητήματα που απασχολούν τη Μετάφραση της Παιδικής Λογοτεχνίας

Έλενα Ξένη

Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό στη Διδακτική της Γλώσσας
Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Περίληψη

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται σε θέματα που αφορούν τη μελέτη της Μετάφρασης της Παιδικής Λογοτεχνίας (ΜΠΛ). Επιχειρώντας μια ιστορική αναδρομή από τα χρόνια που η ΜΠΛ υπήρξε άγνωστο ή υποτιμημένο επιστημονικό αντικείμενο στους ακαδημαϊκούς αλλά και μη ακαδημαϊκούς κύκλους, μέχρι και τα χρόνια στα οποία υπήρξε αντικείμενο σοβαρής συζήτησης και αυτόνομη επιστημονική κατεύθυνση, το παρόν κείμενο σκιαγραφεί ζητήματα που έχουν απασχολήσει έντονες συζητήσεις εντός και εκτός του πεδίου των Μεταφραστικών Σπουδών. Ο ιεραποστολικός ρόλος της ΜΠΛ και το θεωρητικό της πλαίσιο, η αφάνεια του μεταφραστή, καθώς και οι χαμηλές του απολαβές, προφίλ και δικαιώματα, η μεταφρασιμότητα και μη μεταφρασιμότητα, η ιδεολογία, η λογοκρισία, η χειραγώγηση, και η αμφισημία είναι κάποια διαχρονικά ζητήματα από το χώρο της ΜΠΛ τα οποία μελετώνται ακολούθως. Τέτοια θέματα είχαν σοβαρό αντίκτυπο στη διαδικασία της ΜΠΛ, αλλά και στους βασικούς παράγοντες στο εν λόγω συγκείμενο: το παιδί-αναγνώστη, το μεταφραστή, το μεταφρασμένο κείμενο, τη διαδικασία της μετάφρασης, το συγγραφέα, τον εκδότη, κλπ. Το παρόν κείμενο εντάσσεται στις προσπάθειες που καταβάλλονται από τη διεθνή κοινότητα των μελετητών, μεταφραστών, συγγραφέων, εκδοτών και άλλων φορέων που ενδιαφέρονται ή εμπλέκονται στη διαδικασία της ΜΠΛ, προκειμένου να ‘φωτιστεί’ η ΜΠΛ και να αναγνωριστεί ως ανεξάρτητο επιστημονικό πεδίο, αλλά και ο μεταφραστής να κερδίσει την θέση που του αξίζει στην κοινωνία και την ιστορία.

1. Εισαγωγή

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι η Μετάφραση της Παιδικής Λογοτεχνίας (ΜΠΛ) είναι μια σχετικά νέα περιοχή στους επιστημονικούς κόλπους των Μεταφραστικών Σπουδών (Ο' Connel 2005, Pinsent 2006, Thomson-Wolgemuth 2009, 2006, 1998, Lathey 2010, 2006 κ. ά.). Αν και η παιδική λογοτεχνία (ΠΛ), έχει πλέον καθιερωθεί ως επιστημονική περιοχή, η μελέτη της μετάφρασής της αποτελεί ένα νέο πεδίο μελέτης. Όπως υπογραμμίζει η Ο' Connel:

Η παιδική λογοτεχνία αποτελεί εδώ και καιρό μια ιδιαίτερη περιοχή μελέτης με τεράστια μεταφραστική δραστηριότητα, για αυτό και αποτελεί μεγάλη έκπληξη για μένα η πρόσφατή μου ανακάλυψη του βαθμού στον οποίο ο τομέας παραμένει άγνωστος στους θεωρητικούς, στους εκδότες, αλλά και στα προγράμματα ακαδημαϊκών ιδρυμάτων στις επιστήμες της μετάφρασης. (στη Lathey, 2006: 1)

Κατά τον ίδιο τρόπο, η Stolt παρατηρεί ότι: «στις θεωρητικές εργασίες για την επιστημονική περιοχή [της μετάφρασης] δε βρίσκει κανείς τίποτα σχετικό για το θέμα αυτό» (στο Lathey, 2006: 1).

Όπως θα αποδειχθεί στο παρόν κείμενο, το επιστημονικό ενδιαφέρον για τη ΜΠΛ προέκυψε από την ανάγκη να διαβάζουν τα παιδιά βιβλία από άλλες περιοχές του κόσμου. Αναφερόμενος στη συμβολή της μετάφρασης στο *International Companion Encyclopedia of Children's Literature*, ο Jobe σημειώνει πως:

Ποτέ δεν υπήρξε μεγαλύτερη ζήτηση για την ανάγνωση βιβλίων από άλλες περιοχές του κόσμου [...] τα παιδιά πρέπει να διαβάζουν τα καλύτερα βιβλία που έχουν να προσφέρουν οι άλλες χώρες. Πρέπει να ανταποκριθούμε στην πρόκληση αυτή με σεβασμό και να παρέχουμε τα καλύτερα βιβλία σε μεταφράσεις, αλλιώς θα στερήσουμε από τα παιδιά μέρος της παγκόσμιας κληρονομιάς τους. (στο Hunt και Bannister Ray, 2004: 521)

Η συζήτηση αυτή, η οποία τοποθετείται ιστορικά στα χρόνια της στροφής των λογοτεχνικών σπουδών προς τον αναγνώστη, στο πλαίσιο την παιδικής λογοτεχνίας (ΠΛ) σηματοδότησε την καθιέρωση της ΜΠΛ, ανοίγοντας νέους ερευνητικούς δρόμους. Πιο κάτω γίνεται αναφορά στη

γένεση της ΜΠΛ, στα ζητήματα που προκαλούν έντονες συζητήσεις και σε μελλοντικές προοπτικές στη μελέτη της ΜΠΛ.

2. Η Γένεση της Μετάφρασης της Παιδικής Λογοτεχνίας

2.1 Η εμφάνιση της ΜΠΛ: Από τις συγκριτικές προσεγγίσεις στη δημιουργία μιας αυτόνομης επιστημονικής περιοχής

Οι πρώιμες προσπάθειες των ειρημιστών Paul Hazard και Jella Lerman μέσω της ΜΠΛ συνέβαλαν σημαντικά στη διακρατική επικοινωνία, την ανταλλαγή ιδεών και την πολιτισμική κατανόηση μεταξύ εθνικών παιδικών λογοτεχνιών (βλ. Panaou, 2008). Συγκριτικές προσεγγίσεις που επικεντρώνονταν στην ανάλυση της διεθνούς βιβλιογραφίας οδήγησαν σε αύξηση του ενδιαφέροντος για τις μεταφράσεις κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του '60 και του '70 (Lathey 2006, Pinsent, 2006, O'Sullivan, 2005 κ.ά.). Περαιτέρω ώθηση προς τη Συγκριτική Παιδική Λογοτεχνία (ΣΠΛ) δόθηκε με την ίδρυση της Διεθνούς Εταιρείας Έρευνας για την Παιδική Λογοτεχνία (IRSCCL) το 1970 (αυτόθι). Η συζήτηση για την ΠΛ σε συγκριτικά πλαίσια επεκτάθηκε κατά τη δεκαετία του 1980, όταν άρχισαν οι πρώτες διασυνδέσεις με τις Μεταφραστικές Σπουδές και όταν η Θεωρία των Συστημάτων (Polysystem Theory) αναγνωρίστηκε ως μια από τις πρώτες απόπειρες θεωρητικής πλαισίωσης του πεδίου (βλ. 3.2).

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τη ΣΠΛ φαίνεται και από μια σειρά εκδόσεων που άρχισαν να παρουσιάζονται από το 1990 και μετά. Όπως σημειώνεται στο *International Companion Encyclopedia of Children's Literature* (Hunt & Bannister Ray, 2004), διεθνή συνέδρια στον εν λόγω τομέα έδωσαν ώθηση στην εκπόνηση σχετικών εργασιών: Perrot και Bruno (1993), Ewers, Lehnert και O ' Sullivan (1994), Webb (2000) και Neubauer (2002). Τα γνωστά περιοδικά *Poetics Today* 13(1) (1992), *Compar(a)ison* 2 (1995), *New Comparison* 20 (1995) και *META* 48: 1-2 (2003) ασχολήθηκαν με καίριες πτυχές της ΣΠΛ. Κατά τον ίδιο τρόπο, αναγνωρισμένα περιοδικά ΠΛ όπως το *Children's Literature Association Quarterly* (ChLAQ) και το *The Lion and the Unicorn* (L&U) αφιέρωσαν ειδικές εκδόσεις στη ΜΠΛ. Το ChLAQ δημοσίευσε μια ειδική έκδοση με τίτλο "International Children's Literature" (Winter 2003-2004, 28(4) και το L&U ειδικές εκδόσεις με τίτλο "European Children's Literature Theory" (Number 1, June 1995), "Irish Children's Literature" (Number 3, September 1997), και "French

Children's Literature” (Number 1, January 1998), με στόχο την ενίσχυση της έρευνας στον τομέα.

Τα πιο πάνω δεν καλύπτουν φυσικά όλο το φάσμα των προσπαθειών για την ανάπτυξη της ΣΠΛ κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα. Πρωτοποριακή έρευνα, άρθρα, βιβλία και συνέδρια έστρεψαν την προσοχή σε θέματα που αφορούν τη ΣΠΛ, τονίζοντας ότι αυτό που συμβαίνει σε μια εθνική λογοτεχνία δεν μπορεί πλέον να μελετηθεί μεμονωμένα σε σχέση με ό, τι γίνεται στον υπόλοιπο κόσμο (βλ. Ραπαου, 2008). Η ΜΠΛ μελετάται συχνά στο πλαίσιο συγκριτικής μελέτης, αλλά μόνο ως ένα μέσο για κάποιο άλλο στόχο, χωρίς να απολαμβάνει ακόμη την αναγνώριση που της αξίζει από τις Συγκριτικές, Μεταφραστικές και Λογοτεχνικές Σπουδές. Στην πραγματικότητα, δεν είναι υπερβολή να δηλώσει κανείς ότι η ΜΠΛ ακολουθεί τα βήματα της ΠΛ, αφού κι αυτή είχε υποστεί περιθωριοποίηση για σειρά ετών (Lathey 2010, 2006, Pinsent 2006, O 'Sullivan 2005 κ.ά). Επομένως, το παρόν κείμενο αποτελεί μια ενίσχυση των προσπαθειών που καταβάλλονται από τη διεθνή κοινότητα των μελετητών, μεταφραστών, συγγραφέων και εκδοτών της ΜΠΛ, προκειμένου αυτή να λάβει τη θέση που της αξίζει στο χώρο των Μεταφραστικών, Συγκριτικών και Λογοτεχνικών Σπουδών, καθώς και σε διεπιστημονικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των Παιδαγωγικών Επιστημών, με έμφαση στη Διδασκαλία και Εκμάθηση Γλωσσών και τη Διαπολιτισμική και Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, των Πολιτισμικών Σπουδών, των Σπουδών Επικοινωνίας, Λογοτεχνίας, Γλωσσολογίας, Επαφής, κτλ.

Αν και κάποιος μπορεί να σκεφτόταν ότι η καθιέρωση της ΠΛ ως τμήμα των λογοτεχνικών σπουδών θα σήμαινε αυτομάτως την αναγνώριση όλων των σχετικών της πτυχών, (π.χ. Διδακτική και Διδασκαλία της Παιδικής Λογοτεχνίας, Παιδική Λογοτεχνία και Πολυπολιτισμός, Μετάφραση της Παιδικής Λογοτεχνίας, Παιδική Λογοτεχνία και Περιβαλλοντικές Σπουδές, κ.τ.λ.), αυτό δε συνέβηκε. Η Thomson-Wolgemouth αναφέρει χαρακτηριστικά στην εισαγωγή της μεταπτυχιακής της διατριβής για τη ΜΠΛ:

... Ήμωνα ενθουσιασμένη όταν μου δόθηκε η ευκαιρία, στο πλαίσιο της διατριβής μου, να διεξάγω έρευνα στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας και της μετάφρασής της. Αποφασισμένη να βρω όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες, επισκέφθηκα αρκετές βιβλιοθήκες σε μια αναζήτησ βιβλίων και περιοδικών. Ωστόσο, απογοητεύτηκα όταν δε βρήκα την πλούσια βιβλιογραφία που ανάμενα! Λίγα βιβλία υπάρχουν που να ασχολούνται διεξοδικά με πτυχές της περιοχής αυτής και, από αυτά, τα περισσότερα χρονολογούνται από

τη δεκαετία του 1960 και του 1970. Πολλές βιβλιοθήκες αποδείχθηκαν να είναι ελλιπώς εξοπλισμένες, χωρίς καν ένα απόθεμα με τα βασικά βιβλία για το θέμα. Τα περισσότερα δημοσιεύματα ασχολούνται με μία μόνο, πολύ συγκεκριμένη υπο-περιοχή, και δεν αναφέρονται στο σύνολο της παιδικής λογοτεχνίας. Οι πληροφορίες τείνουν να είναι διασκορπισμένες εδώ κι εκεί. Συχνά, η βιβλιογραφία ασχολείται με το πρόβλημα της μετάφρασης για τα παιδιά μόνο μέσω της ανάλυσης, επικρίνοντας συγκεκριμένες αποδόσεις των κειμένων. Δεν έχει, μέχρι τώρα, αναπτυχθεί ένα θεωρητικό πλαίσιο, αν και όλοι φαίνεται να συμφωνούν για τη σημασία της καθιέρωσής του. (1998: viii)

Δεδομένου ότι η κατάσταση είναι ακόμη πιο δύσκολη στον ελληνόφωνο ακαδημαϊκό κόσμο, ο στόχος του κειμένου αυτού είναι προσανατολισμένος προς την κατεύθυνση των προσπάθειών της Thomson. Στις παρακάτω γραμμές θα επιχειρηθεί να εμπλουτιστεί το πεδίο με μια σφαιρική προσέγγιση της ΜΠΛ, φιλοδοξώντας όπως το κείμενο αυτό λειτουργήσει μελλοντικά και ως πηγή αναφοράς.

2.2 Η καθιέρωση της ΜΠΛ: Μια αισιόδοξη στροφή προς τη ΜΠΛ;

Στην εισαγωγή της ομιλίας της σε διεθνές συνέδριο, η παγκοσμίως αναγνωρισμένη μεταφράστρια Anthea Bell διακρίνει μια πολλά υποσχόμενη στροφή προς τη ΜΠΛ: «είναι ενθαρρυντικό να βλέπει κανείς την αναβίωση του ενδιαφέροντος για ξένα βιβλία για παιδιά και νέους» (στο Pinsent, 2006: 53), και τονίζει συμπερασματικά τα εξής:

Χαίρομαι να αναφέρω ότι τα τελευταία τρία ή τέσσερα χρόνια, θα πρέπει να έχω μεταφράσει περισσότερα βιβλία για παιδιά και νέους από ό,τι στις δύο προηγούμενες δεκαετίες. Όλοι εδώ σήμερα θα θέλαμε να δούμε τη μεταφρασμένη παιδική λογοτεχνία να ελκύει το ενδιαφέρον του κοινού. Διαπιστώνω μια αισιόδοξη τάση που ελπίζω να κρατήσει καιρό. (στο Pinsent, 2006: 53)

Η Anthea Bell, δεν είναι η μόνη που παρατηρεί μια ευοίωνη στροφή προς τη ΜΠΛ αυτές τις μέρες. Η Lathey (2006) επίσης θεωρεί πως το ενδιαφέρον μεγαλώνει με αυξανόμενη ταχύτητα τα τελευταία τριάντα χρόνια. Η έκρηξη των Μεταφραστικών Σπουδών που σημειώθηκε τη δεκαετία του 1990 (Metcalf 1995, Snell-Hornby 1996, Baker 1998, Andermann & Rogers 1999 κ.ά.), καθώς και το αυξανόμενο ενδιαφέρον για την ΠΛ (López, 2009) φαίνεται να έχει

προλειάνει το έδαφος για μια θετική στροφή προς τη ΜΠΛ, μια περιοχή που για χρόνια απουσίαζε παντελώς από τις μελέτες για την ΠΛ και τις Μεταφραστικές Σπουδές.

Μαζί με τις προηγούμενες δηλώσεις, αισιόδοξα μηνύματα δίνουν και οι πραγματικές εξελίξεις, τουλάχιστον στον αγγλόφωνο κόσμο. Πρωτοβουλίες όπως το βραβείο Marsh Prize for Children's Literature in Translation, ο κατάλογος *Outside In: Children's Books in Translation* (Hallford & Zaghini, 2005), η δημιουργία, σε πολλά μέρη του κόσμου, ερευνητικών κέντρων και πανεπιστημιακών τμημάτων τα οποία προσφέρουν μαθήματα στη ΜΠΛ και ευκαιρίες για σπουδές σε μεταπτυχιακό και διδακτορικό επίπεδο, καθρεφτίζουν το ολοένα αυξανόμενο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον για τη μελέτη της ΜΠΛ. Αυτή τη στιγμή, αρκετές πτυχές της ΜΠΛ έχουν αρχίσει να μονοπωλούν το ενδιαφέρον της «πολυπολιτισμικής έρευνας» (Fernanda López στο Lathey, 2006: 52) και θέματα όπως τα ακόλουθα αποκτούν σημαντικό ερευνητικό ενδιαφέρον: ο πολιτισμικός «άλλος», μετάφραση και εικονογράφηση, μετάφραση και ιδεολογία, μεταφραστική ορατότητα, ο αναγνώστης-παραλήπτης, μετάφραση και εκδοτική βιομηχανία, μετάφραση και προσαρμογή, μεταφραστικές νόρμες και στρατηγικές, μετάφραση και παγκοσμιοποίηση, μετάφραση και μέσα μαζικής ενημέρωσης, μετάφραση και τεχνολογία, μετάφραση κινηματογράφου, μετάφραση και φύλο, μετάφραση και εκπαίδευση, κτλ.

3. Θέματα που απασχολούν τη ΜΠΛ

3.1 Ο ιεραποστολικός ρόλος της ΜΠΛ

Όπως προαναφέρθηκε, το ενδιαφέρον για τη ΜΠΛ ενισχύθηκε από την ανάγκη να διαβάζουν τα παιδιά βιβλία που προέρχονται από άλλες «γειτονιές» του πλανήτη. Η ανάγκη αυτή οδήγησε σε μια στροφή προς τη ΜΠΛ, με επίκεντρο το παιδί-αναγνώστη. Αυτή η στροφή άνοιξε νέους δρόμους για τις Σπουδές της Μετάφρασης και τη μελέτη της ΜΠΛ και υπογράμμισε τη συμβολή της μέσω του πολύπλευρου ρόλου της.

Στη συλλογή που εξέδωσαν οι Van Coille και Verschueren με τίτλο *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies* (2006) τονίζουν τον ιεραποστολικό ρόλο της ΜΠΛ. Η διδακτική / παιδαγωγική πτυχή καθώς και η πολιτισμική / κοινωνιολογική, ψυχολογική, νοητική και ακαδημαϊκή πτυχή συναποτελούν αυτό τον ιεραποστολικό ρόλο. Οι πτυχές αυτές, όπως αποκαλύπτονται ιστορικά, παρουσιάζονται παρακάτω.

3.1.1 Η διδακτική / παιδαγωγική πτυχή

Η εμφανής αποστολή της ΜΠΛ να διαπαιδαγωγήσει αποτελεί ένα πολυσυζητημένο θέμα σε μελέτες για τη ΠΛ και τη ΜΠΛ. Διάφοροι μελετητές τονίζουν το διδακτικό / παιδαγωγικό ρόλο της ΜΠΛ (Lathey 2010, Klingberg 2008, Shavit 1996, Ben-Ari 1992 κ.ά.). Καθορίζοντας αυτή την πτυχή, ο Klingberg τονίζει ότι: «Διδακτισμός μπορεί να οριστεί η πρόθεση να διδάξεις γνώσεις ή / και ηθικές στάσεις και συμπεριφορές. Αυτή η πρόθεση αποτελεί μια παλιά παράδοση στην ΠΛ, δεδομένου ότι από την αρχή αυτή είχε διδακτικούς στόχους» (2008: 15). Όπως υπογραμμίζεται στον προηγούμενο ορισμό, η διδακτική / παιδαγωγική πτυχή δεν αναφέρεται μόνο σε γνωστικούς στόχους, αλλά και σε ηθικούς - συναισθηματικούς, διευρύνοντας έτσι τη φύση και την αποστολή της ΠΛ και της ΜΠΛ και τη σύνδεση της με το παρελθόν και με παραδοσιακά πλαίσια όπου οι εκπαιδευτικοί στόχοι συνδέονταν με τη δεοντολογία και τα ήθη (πρβλ. Shavit, 1996).

Είναι γενικά αποδεκτό ότι ο καλύτερος τρόπος για να αφομοιώσει ένα παιδί τον κόσμο και το περιβάλλον του είναι μέσω της λογοτεχνίας –σε πρωτότυπο ή μετάφραση – (Wells, 1986). Πέρα από τη γνώση του περιβάλλοντα χώρου του παιδιού, η ΜΠΛ μπορεί να ενισχύσει τις δεξιότητες γραφής και ανάγνωσής του. Στη διδακτορική της διατριβή με θέμα τη ΜΠΛ, η Frimmelova (2010: 28) αναφέρει ότι «έχουν μεταφραστεί βιβλία που παίζουν ρόλο στην ανάπτυξη μιας θετικής στάσης προς την ανάγνωση και μπορούν να προσελκύσουν ακόμη και τους πιο απρόθυμους αναγνώστες.» Όπως υπογραμμίζουν οι Billings και Hoskins (στο Pinsent, 2006: 102) η ΜΠΛ παρέχει στα παιδιά «πλούσιες δυνατότητες για την επέκταση των κειμενικών και εικαστικών λεξιλογίων τους, τα οποία μπορούν να ενισχύσουν εν γένει την αναγνωστική τους δεξιότητα και τις δεξιότητες αντίληψης». Αυτό ήταν το επίκεντρο της ΠΛ για χρόνια, το οποίο άρχισε να μειώνεται κατά τα χρόνια του μεταμοντερνισμού, όπου έμφαση δίνεται στην αισθητική απόλαυση (Coats, 2001).

3.1.2 Η πολιτισμική/ κοινωνική διάσταση

Εκτός από τους διδακτικούς, η ΜΠΛ εξυπηρετεί και πολιτισμικούς στόχους. Η λογοτεχνία είναι σημαντικός φορέας πολιτισμού και ισχυρό μέσο κατανόησης του κόσμου (Ξενή, 2007: 2006ε). Εισαγάγει τα παιδιά στους διάφορους τομείς της ζωής, σε άλλους πολιτισμούς και προωθεί με επιτυχία «τη διαπολιτισμική κατανόηση» (Metcalf, 2003: 324). Όπως επεξηγεί χαρακτηριστικά η Batchelder, «τα παιδιά μιας χώρας που γνωρίζουν τα βιβλία και τις ιστορίες πολλών χωρών

έχουν κάνει μια αρχή προς την κατεύθυνση της διεθνούς κατανόησης» (στο Metcalf, 2003: 324). Η μετάφραση βιβλίων για παιδιά από άλλες γλώσσες αυξάνει τον αριθμό των πραγματικά εξαιρετικών λογοτεχνικών έργων που προσφέρονται στα παιδιά και τους νέους και προάγει την κατανόηση τόσο της μοναδικότητας όσο και της καθολικότητας της ανθρώπινης εμπειρίας. Διαθέτοντας μια διεθνή προοπτική, η ΜΠΛ έχει την ικανότητα να κινείται σε ολόκληρο τον κόσμο, διασχίζοντας γλωσσικά και πολιτισμικά σύνορα, καθιερώνοντας παγκόσμιες διασυνδέσεις και δίνοντας νέα ζωή στην παγκόσμια λογοτεχνία (Bassnet 1993, O'Sullivan 2005, Desment στο Pinsent 2006 κ.ά.). Μιλώντας ειδικότερα για τη Βρετανία και τις Η.Π.Α. ως κύρια έθνη παραγωγής αγγλόφωνης ΠΛ, η Pinsent υποστηρίζει ότι:

ενισχύεται η αντίληψη ότι η αναζήτηση για παγκόσμια ενότητα και ειρήνη απαιτεί θετική αντιμετώπιση των βιβλίων από άλλες γλώσσες και πολιτισμούς. Οι μεταφραστές οι οποίοι μπορούν να κάνουν τέτοια βιβλία εξίσου προσιτά σε μονόγλωσσους νέους, πρέπει να αναγνωριστούν για το ζωτικής σημασίας έργο τους για τη μετάδοση πολιτισμικών αξιών.

(2006: 7)

Η προηγούμενη δήλωση τονίζει την πολιτισμική/ κοινωνική αποστολή της μετάφρασης, τη συμβολή της θεωρίας της μετάφρασης ως επιστημονικής περιοχής, καθώς και το σημαντικό ρόλο του μεταφραστή ως βασικού παράγοντα στη μεταφραστική διαδικασία.

3.1.3 Η ψυχολογική πτυχή

Εκτός από την εισαγωγή των παιδιών στους διάφορους τομείς της ζωής, αλλά και σε άλλους πολιτισμούς, η ΜΠΛ δημιουργεί έναν κόσμο όπου τα παιδιά μπορούν να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους (Ξενή, 2000). Τα παιδιά ταυτίζονται με τους ήρωες των βιβλίων που διαβάζουν. Αυτοί οι ήρωες προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς αλλά παρουσιάζονται να έχουν τις ίδιες ανάγκες (π.χ. την ανάγκη να ξεπεράσουν τους φόβους και τις ανησυχίες τους, την ανάγκη για χιούμορ κτλ.) με αυτές των παιδιών-αναγνωστών που «γελούν, απολαμβάνουν, μαθαίνουν και βιώνουν τις προβληματικές καταστάσεις των ηρώων με λιγότερο άγχος και περισσότερη χαρά, μαθαίνοντας έτσι να αντιμετωπίζουν τις δικές τους ανησυχίες με λιγότερο στρες, άγχος και φόβο» (Ξενή, 2010: 157).

3.1.4 Η νοητική πτυχή

Προσθέτοντας τη νοητική πτυχή στα οφέλη της μεταφρασμένης ΠΛ για το παιδί-αναγνώστη, η Pinsent υπογραμμίζει ότι «η αυξημένη μεταφραστική δραστηριότητα σε όλο τον κόσμο θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό τρόπο γνωριμίας των νεαρών αναγνωστών με καινούριες οπτικές γωνίες από άγνωστους πολιτισμούς, εμπλουτίζοντας με αυτό τον τρόπο όχι μόνο τη φαντασία, αλλά και τη νοητική τους ανάπτυξη» (2006: 226). Από νοητική άποψη, τα παιδιά και οι νέοι ευκολότερα αφομοιώνουν τις νέες πληροφορίες όταν αυτές παρουσιάζονται σε μια ιστορία (Wells, 1986). Το παιδί που ενδιαφέρεται να διαβάσει σε μετάφραση ένα βιβλίο από κάποιον άλλο πολιτισμό, προσπαθεί να φτιάξει νόημα με την ενεργοποίηση γνωστικών δεξιοτήτων, όπως η σκέψη, η ανάλυση, η σύγκριση κτλ. Η νοητική πτυχή αποτελεί χρονολογικά πρόσφατη διαπίστωση και θα πρέπει να θεωρείται ως προϋπόθεση για την πολιτισμική/κοινωνική πτυχή.

3.1.5 Η ακαδημαϊκή πτυχή

Μιλώντας για τη στροφή στη ΜΠΛ στο ισπανόφωνο συγκείμενο, όπως η ίδια την έχει βιώσει, η Fernández López επισημαίνει ότι:

Μετάφραση δεν σημαίνει αποκλειστικά τη μεταφορά έργων στο ισπανικό σύστημα από τα συστήματα εκείνα που παραδοσιακά κυριαρχούν στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας, πράγμα που έχει διευκολύνει την αναγέννηση του τομέα μέσα από νέες τεχνικές και θεματολογία, καθώς και ανάδειξη ιδεολογικών αντιπαραθέσεων στη μελέτη της συμπεριφοράς του μεταφραστή. (στο Lathey, 2006: 42)

Σύμφωνα με τη López, λοιπόν, η στροφή προς τη ΜΠΛ συνείσφερε περαιτέρω στις δύο ακαδημαϊκές περιοχές της ΠΛ και των Μεταφραστικών Σπουδών, δεδομένου ότι υπήρξε η αιτία για την εμφάνιση νέων τεχνικών και θεμάτων. Επιπλέον, αυτή η στροφή έφερε στην επιφάνεια θέματα ιδεολογίας και έθεσε τις μελέτες της συμπεριφοράς του μεταφραστή στο τραπέζι των συζητήσεων.

Τα παραπάνω σημεία, που συνοψίζουν τη συμβολή και τα οφέλη της ΜΠΛ, υπογραμμίζουν τον ιεραποστολικό της ρόλο. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Bamberger «Χάρη στη μετάφραση, τα παιδιά σε όλο τον κόσμο μπορούν να αντλούν την ίδια ευχαρίστηση

από την ανάγνωση, να εκτιμούν παρόμοια ιδανικά, στόχους και ελπίδες» (στη Lathey, 2006: 2). Ο ιεραποστολικός ρόλος της μετάφρασης, όπως διαφαίνεται από τις πέντε πτυχές που παρουσιάζονται πιο πάνω, υπογραμμίζει τη σημασία της ΠΛ και της ΜΠΛ, τοποθετώντας και τις δύο στο κέντρο της μάθησης των παιδιών και των νέων, καθώς και της νοητικής ανάπτυξης και ευημερίας τους.

Αποκαλύπτεται επίσης ο ρόλος των Μεταφραστικών Σπουδών ως επιστημονική περιοχή η οποία συμβάλλει σημαντικά στη διεπιστημονικότητα (εκπαίδευση, πολιτισμός, ψυχολογία, κοινωνιολογία, κτλ.), καθώς και ο ρόλος του μεταφραστή ως σημαντικού παράγοντα στη μεταφραστική διαδικασία. Ο καταλυτικός ρόλος του μεταφραστή θα είναι το αντικείμενο μελέτης στις γραμμές που ακολουθούν, όπου πρόκειται να διερευνηθούν οι θεωρίες που επηρέασαν τη σκέψη και την πρακτική της επιστήμης της μετάφρασης.

3.2 Θεωρητικό πλαίσιο της ΜΠΛ

Η θεωρία της ΜΠΛ έχει τις ρίζες της στις Συγκριτικές Σπουδές και αποτελεί νέα περιοχή της θεωρίας της μετάφρασης, μετρώντας λιγότερες από τέσσερις δεκαετίες ζωής. Στο διάστημα αυτό, ορισμένες θεωρίες επηρέασαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τις μεταφραστικές προσεγγίσεις, στρατηγικές και νόρμες στο πλαίσιο της ΜΠΛ και έθεσαν ζητήματα που απασχόλησαν και απασχολούν ακόμα τον τομέα αυτό. Ακολουθώντας παρουσιάζονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις των Itamar Even Zohar, Zohar Shavit, Hans Vermeer και Katharina Reiss, ως οι βασικότερες προσπάθειες θεωρητικής πλαισίωσης της ΜΠΛ.

3.2.1 Η Θεωρία Πολυσυστημάτων του Itamar Even Zohar

Η συγχώνευση των Πολιτισμικών Σπουδών με τις Σπουδές της Μετάφρασης κατά τη δεκαετία του '70 οδήγησε στη Θεωρία των Πολυσυστημάτων. Εισηγητής της θεωρίας αυτής υπήρξε ο Itamar Even Zohar, Ισραηλινός θεωρητικός που ερεύνησε τον τρόπο με τον οποίο η λογοτεχνία και η μετάφραση λειτουργούν σε ορισμένα πλαίσια ή συστήματα. Για τον Even Zohar (πρβλ. 1978a), ένα πολυσύστημα (polysystem) είναι ένα ολόκληρο δίκτυο συσχετιζόμενων δικτύων-λογοτεχνικών ή παραλογοτεχνικών- που καλύπτει όλα τα μείζονα και ελάσσονα λογοτεχνικά συστήματα στο εσωτερικό μιας κοινωνίας. Κάθε λογοτεχνικό πολυσύστημα αποτελείται από μια σειρά υποσυστημάτων (subsystems) που είναι ιεραρχικά διατεταγμένα, πρωτοβάθμια μοντέλα (καινοτόμα) και δευτερογενή μοντέλα (συντηρητικά), κλασικά ή μη λογοτεχνικά είδη,

τοποθετήσεις πιο κοντά στο κέντρο του συστήματος ή προς την περιφέρεια. Οι συμβάσεις αυτές αντιπροσωπεύουν τις ισχυρότερες και ασθενέστερες λογοτεχνίες. Όσο πιο κοντά στην περιφέρεια είναι ένα υποσύστημα, τόσο χαμηλότερο το κύρος του στο σύνολο του συστήματος. Τα λογοτεχνικά υποσυστήματα δεν είναι απομονωμένα, αλλά συσχετίζονται με άλλα πολιτισμικά συστήματα που μπορούν να προκύψουν στις ιδεολογικές και κοινωνικο-οικονομικές δομές μιας κοινωνίας.

Η μεταφρασμένη λογοτεχνία, ως υποσύστημα, μπορεί να κατέχει οποιαδήποτε θέση μέσα στο γενικότερο σύστημα. Μπορεί να βρεθεί είτε στο κέντρο, αντιπροσωπεύοντας ένα σημαντικό μέρος της λογοτεχνίας μιας χώρας, είτε στην περιφέρεια, εκπροσωπώντας ένα λιγότερο ισχυρό μέρος. Η ΠΛ είναι ένα από τα τμήματα του λογοτεχνικού συστήματος. Διατηρεί συνήθως μια περιφερειακή θέση στο λογοτεχνικό πολυσύστημα και έχει χαμηλό πολιτιστικό κύρος. Όπως και στην περίπτωση της ΠΛ, η ΜΠΛ κατέχει μια περιθωριακή θέση στο λογοτεχνικό σύστημα, και παραμένει στην περιφέρεια, έχοντας ελάχιστη επιρροή. Στηρίζεται σε κανόνες που έχουν ήδη θεσπιστεί από τους κυρίαρχους τύπους στο κάθε λογοτεχνικό είδος. Για το λόγο αυτό, σύμφωνα με τον Even-Zohar, η ΜΠΛ είναι άγνωστη και επιδέχεται χειραγώγησης, ενώ ο μεταφραστής της είναι υποτιμημένος και βιώνει κακές συνθήκες εργασίας. Θίγοντας ιδεολογικά ζητήματα, ο Even Zohar, υπογραμμίζει τον αντίκτυπο των συμβάσεων στο ρόλο και το καθεστώς των μεταφραστών. Ωστόσο, σύμφωνα με τη Thompson-Wolgemuth (1998), όπου οι μεταφραστές αισθάνονται απολύτως ελεύθεροι να μεταφράσουν, θα εξακολουθούν να έχουν τις δικές τους απόψεις σχετικά με το κείμενο, συνειδητά ή ασυνείδητα. Το σημείο αυτό εγείρει το ζήτημα της ιδεολογίας που πάντα παρεμβαίνει στη μεταφραστική διαδικασία. Το ζήτημα αυτό θα αναλυθεί αργότερα (βλ. 3.5).

3.2.2 Zohar Shavit

Μετά από τον Even Zohar, η Zohar Shavit (1981) ανέπτυξε περαιτέρω τη Θεωρία των Πολυσυστημάτων και την εφάρμοσε στη ΜΠΛ. Η συνεισφορά της Shavit εστιάζεται κυρίως στην εισαγωγή πέντε χαρακτηριστικών που διακρίνουν τη ΜΠΛ ως υποσύστημα από άλλα υποσυστήματα:

1. Συνάφεια του κειμένου με υπάρχοντα μοντέλα: τα κείμενα τα οποία έχουν τη μορφή ενός μοντέλου κειμένου-πηγή, που δεν υπάρχει στην κουλτούρα-στόχο, μπορεί να

- αλλάζουν. Οι αλλαγές αυτές εμφανίζονται κυρίως με τη διαγραφή στοιχείων και την προσαρμογή τους στα πρότυπα που υπάρχουν στον πολιτισμό-στόχο.
2. Ολότητα του κειμένου: σε αυτό το πλαίσιο οι μεταφραστές της ΜΠΛ έχουν τη δυνατότητα να μη μεταφράσουν στην ολότητά του ένα έργο, με σκοπό την προσαρμογή του στο επίπεδο κατανόησης του παιδιού ή σε ηθικούς κανόνες.
 3. Επίπεδο πολυπλοκότητας του κειμένου: αυτό το χαρακτηριστικό έχει σχέση με την απλοποίηση των κειμένων, πράγμα που σημαίνει ότι αν ένα κείμενο αποτελείται από δύο ή περισσότερα επίπεδα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της αμφισημίας (βλ. 3.7.), θα απλοποιηθεί σε ένα επίπεδο.
 4. Αξιολογική προσαρμογή (ιδεολογική προσαρμογή): σε αυτό το πλαίσιο τα μεταφρασμένα κείμενα λειτουργούν ως διδακτικά εργαλεία για τη μεταφορά ιδεολογίας.
 5. Υφολογικές νόρμες: οι νόρμες υποδεικνύουν υψηλό λογοτεχνικό ύφος και είναι σημαντικές για την ΠΛ για διδακτικούς σκοπούς, καθώς εμπλουτίζουν το λεξιλόγιο του παιδιού. (1981: 172-177)

Η Shavit κάνει αναφορά σε κύριους παράγοντες που υπεισέρχονται στο χώρο της ΜΠΛ: το κείμενο, το ρόλο του μεταφραστή, αλλά και τις μεταφραστικές νόρμες και μεταφραστικές στρατηγικές που εφαρμόζονται κατά τη μεταφραστική διαδικασία. Η Shavit, συνέβαλε επίσης στον καθορισμό της σχέσης μεταξύ ΠΛ και λογοτεχνίας για ενήλικες (ΛΕ) με τον προσδιορισμό των επιμέρους συστημάτων της συμβατικής και μη συμβατικής ΠΛ και ΛΕ. Σύμφωνα με τα ευρήματά της, η ΠΛ κατέχει παρόμοια θέση και συμπεριφέρεται όμοια με τη μη συμβατική ΛΕ. Με αυτές τις διαπιστώσεις, η Shavit κατάφερε να προάγει το ρόλο και το καθεστώς της ΠΛ και συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην αναγνώρισή της.

3.2.3 Ο Hans Vermeer, η Katarina Reiss και η Θεωρία του Σκοπού

Ο Hans Vermeer και η Katarina Reiss είναι δύο μελετητές με τεράστια συμβολή στη θεωρία της ΠΛ. Υποστηρίζοντας πρώτοι τη θεωρία των τύπων κειμένου (βλ. 1971 και Chestermann, 1989), κατάφεραν να την εφαρμόσουν στην ΠΛ (πρβλ. 1982).

Η Θεωρία του Σκοπού που αναπτύχθηκε από τους «φονξιοναλιστές» (π.χ. Vermeer, Honig, Kussmaul, Holtz-Mänttary, Nord και Reiss) είχε σημαντικές εφαρμογές στην ΠΛ.

Υπογράμμισαν το Σκοπό (Skopos) ως το πιο σημαντικό κριτήριο σε κάθε μετάφραση, το οποίο καθορίζεται από τις ανάγκες και τις προσδοκίες των αναγνωστών του κειμένου-στόχου. Έτσι, η ομάδα αυτή των θεωρητικών μετακίνησε το σημείο αναφοράς από το κείμενο-πηγή, το οποίο θεωρούνταν μέχρι τότε ως «ιερό πρωτότυπο» (Honig, 1997: 9), στον αναγνώστη, τοποθετώντας το παιδί-αναγνώστη στο επίκεντρο. Όμοια με την ενίσχυση του ρόλου του παιδιού-αναγνώστη και του κειμένου-στόχου, η Θεωρία του Σκοπού απονέμει ένα νέο ρόλο και στο μεταφραστή. Όντας πλέον «ειδικός» (Thomson-Wolgemuth, 1998: 105), και με περισσότερες ελευθερίες στο χέρι, αφού απαλλάσσεται «από την υποχρέωση» να αναπαραγάγει το κείμενο-πηγή στον πολιτισμό-στόχο (Βλαχόπουλος, 2010: 150), ο μεταφραστής αποκτά μεγαλύτερο κύρος. Τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό στο πλαίσιο της Θεωρίας του Σκοπού, είναι και το ότι η μετάφραση θεωρείται ως ένα «πολιτισμικό προϊόν» και η μεταφραστική διαδικασία ως μια «διαδικασία που σχετίζεται με την κουλτούρα» (Vermeer, 1994: 10). Το τελευταίο αποτελεί μια πτυχή της Θεωρίας των Πολυσυστημάτων και παραπέμπει στη «στροφή προς τον πολιτισμό».

Η Θεωρία του Σκοπού σηματοδότησε μια νέα εποχή για τη θεωρία της μετάφρασης και τη μεταφραστική πράξη. Στο πλαίσιο της ΜΠΛ, η εν λόγω θεωρία κατάφερε να επιφέρει αλλαγές σε όλους τους βασικούς παράγοντες: το παιδί-αναγνώστη, το μεταφραστή, το μεταφρασμένο κείμενο και τη μεταφραστική διαδικασία. Αναφέρθηκε, επίσης, σε σημαντικά θέματα, όπως είναι η θέση και οι απολαβές του μεταφραστή και ιδεολογικά ζητήματα και ανησυχίες στο συγκεκριμένο των Μεταφραστικών Σπουδών. Στο πλαίσιο της Θεωρίας του Σκοπού παρέχονται ελευθερίες στο μεταφραστή. Ωστόσο, η Thomson-Wolgemuth (1998) εξηγεί, ότι στην καθημερινή πραγματικότητα ο μεταφραστής εργάζεται με προμήθεια, έχει περιορισμένες ελευθερίες και δεν μπορεί να απορρίψει μια δουλειά, λόγω της θέσης του, του χαμηλού προφίλ και εισοδήματός του. Σύμφωνα με την Thomson-Wolgemuth, αν ο μεταφραστής δεν τηρήσει τις προδιαγραφές της αρχικής συμφωνίας, ο εργοδότης, ο οποίος έχει την τελευταία λέξη, μπορεί να παρέμβει στο έργο του, περιορίζοντας έτσι την ελευθερία του μεταφραστή.

Η θεωρία τη μετάφρασης έχει περάσει από σημαντικές αλλαγές ως ακαδημαϊκός κλάδος από την περίοδο που πρωτοεμφανίστηκε. Μια σύντομη ανασκόπηση των κύριων εκπροσώπων των θεωριών της ΜΠΛ αποκαλύπτει μεταξύ άλλων τη σχέση μεταξύ των προσεγγίσεων, των στρατηγικών και των νόμων στον τομέα της μετάφρασης. Συγκρίνοντας τις θεωρίες της ΜΠΛ με αυτές της ΠΛ, αλλά και με τις γενικότερες θεωρίες της μετάφρασης, προκύπτει πως παρουσιάζουν παράλληλη ανάπτυξη και πως η «μεθοδολογική μετατόπιση από την πηγή στον

στόχο» ήταν παρόμοια σε όλους τους τομείς της μετάφρασης (Tabbert, 2002: 303). Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Sas:

Οι Reiss και Vermeer δεν ζυπησαν μια μέρα και αποφάσισαν να εισηγηθούν μια νέα θεωρία που να βασίζεται σε μια ελληνική λέξη. Αντίθετα, η Θεωρία του Σκοπού είναι το αποτέλεσμα μιας εξέλιξης των μεταφραστικών σπουδών, όπου η έμφαση μεταφέρεται από το κείμενο-πηγή στον πολιτισμό-στόχο. (2010: 67)

Η πιο πάνω ανάλυση της εξέλιξης των θεωριών αποκαλύπτει μια μετατόπιση από συντηρητικές σε φιλελεύθερες προσεγγίσεις. Οι πρώτες προσεγγίσεις επικεντρώνονται στη μεθοδολογία της ΜΠΛ, ενώ αυτές που ακολούθησαν έδωσαν έμφαση στη δύναμη του μεταφραστή ως παράγοντα που κατέχει μία σημαντική θέση στη μεταφραστική διαδικασία, καθώς και στην αλληλεπίδραση των αναγνωστών με το κείμενο. Σε κάθε περίπτωση, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η μετάφραση δεν αποτελεί ένα καθαρά γλωσσολογικό ζήτημα, αλλά επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από κοινωνικούς, πολιτισμικούς, οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες (Fornalczyk, 2007).

Εκτός από τα ζητήματα που απορρέουν από τον πολύπλευρο ιεραποστολικό της ρόλο ή τις προσπάθειες όπως αυτή πλαισιωθεί θεωρητικά, η ΜΠΛ χρειάστηκε να αντιμετωπίσει περαιτέρω ζητήματα τα οποία προκύπτουν συνεχώς στην αρένα των συζητήσεων στον ακαδημαϊκό και μη κόσμο. Η αφάνεια του μεταφραστή, η χαμηλή του κοινωνική θέση, το προφίλ και τα δικαιώματά του, καθώς και το ζήτημα της μεταφρασιμότητας θα αποτελέσουν τα αμέσως επόμενα ζητήματα μελέτης. Στη συνέχεια θα προσεγγίσουμε τις έννοιες της ιδεολογίας, της λογοκρισίας, της χειραγώγησης και της αμφισημίας, σε μια προσπάθεια να ολοκληρώσουμε την εξέταση των ζητημάτων που απασχολούν τη ΜΠΛ.

3.3 Ο άρατος μεταφραστής, η χαμηλή του κοινωνική θέση, το προφίλ και τα δικαιώματά του στον ακαδημαϊκό και μη ακαδημαϊκό κόσμο

Η αφάνεια του μεταφραστή της ΠΛ, καθώς και η χαμηλή κοινωνική του θέση, το προφίλ του και τα δικαιώματά του είναι θέματα γενικού ενδιαφέροντος, τόσο για τον ακαδημαϊκό όσο και για το και μη ακαδημαϊκό κόσμο. Τα ζητήματα αυτά έχουν μια αλυσιδωτή σχέση. Λόγω της αφάνειάς του ο μεταφραστής έχει χαμηλή κοινωνική θέση και χαμηλό προφίλ, όπως και χαμηλές απολαβές και περιορισμένα δικαιώματα.

Όμως η Pat Pincet σημειώνει: «ωστόσο, είναι σαφές ότι οι μεταφραστές σήμερα έχουν μεγαλύτερη προβολή από οποτεδήποτε στο πρόσφατο παρελθόν» (2006: 1). Κοιτάζοντας πίσω σε πιο σκληρά χρόνια, η Anthea Bell σημειώνει ότι τα παιδικά βιβλία «συχνά γκετοποιούνταν - κι αν λάβουμε υπόψη και τη σχετική απροθυμία του αγγλόφωνου κόσμου να δημοσιεύει μεταφράσεις, και η ίδια η μετάφραση βρισκόταν σε γκέτο, επομένως τα μεταφρασμένα βιβλία για παιδιά γκετοποιούνταν διπλά» (στο Pincet 2006: 48). Μιλώντας ως επαγγελματίας μεταφράστρια που χαίρει καθολικής εκτίμησης, η Bell υπογραμμίζει μια πραγματικότητα που οι Billings & Hoskins ομοίως αποκαλύπτουν από τη σκοπιά της έκδοσης και του εμπορίου των μεταφρασμένων βιβλίων (στο Pincet, 2006). Επιχειρώντας να δώσουν απαντήσεις σχετικά με το χαμηλό στάτους της ΜΠΛ, σημειώνουν τα εξής σημαντικά για την κατάσταση στο Ηνωμένο Βασίλειο:

έλλειψη ενδιαφέροντος από το ευρύ κοινό, το γεγονός ότι είναι μεγάλες οι δαπάνες για τη μετάφραση βιβλίων, την αβεβαιότητα στο ΗΒ για το αν ένα βιβλίο θα κάνει καλές πωλήσεις, την αφθονία των καλών εικονογράφων στο ΗΒ, και το σημαντικότερο, την έλλειψη πραγματικού ενδιαφέροντος από την πλευρά των βιβλιοπωλείων να τα διαθέσουν στα ράφια τους. (στο Pincet, 2006: 103)

Οι μεταφραστές δε φαίνεται να χαίρουν μεγάλης εκτίμησης από τους εκδότες. Το γεγονός αυτό αποκαλύπτει την περιθωριοποίηση της ΜΠΛ, ενώ αποκαλύπτει μια έλλειψη σεβασμού και κατανόησης του ρόλου του μεταφραστή και της φύσης του επαγγέλματός του (Ξενή, 2007). Επιμέρους πρόβλημα αποτελεί και η απροθυμία των εκδοτών να δαπανήσουν χρήματα για τη ΜΠΛ γιατί βλέπουν τη δραστηριότητα αυτή σαν μια μάταιη επένδυση. Για αυτούς οι μεταφράσεις είναι «χάσιμο χρημάτων» (Goldsmith στο Lathey, 2006: 88) μια και πιστεύεται ότι «τείνουν να είναι ακριβές, χρονοβόρες και ανεπιτυχείς στην αγορά» (Roxburgh, 2004: 48). Η πιο κάτω δήλωση του Pullmann (2005) καταδεικνύει τη στάση των εκδοτών για τη ΜΠΛ:

Αλλά αυτές τις μέρες, όλο και περισσότεροι εκδοτικοί οίκοι ενσωματώνονται σε μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες, οι οποίες ενδιαφέρονται μόνο για το κέρδος και για τίποτε άλλο. Και μετάφραση κοστίζει αρκετά, αφού είναι μια απαιτητική πνευματική δραστηριότητα και δεν υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που μπορούν να την κάνουν καλά, και οι εκδότες διστάζουν να δαπανήσουν χρήματα για την παραγωγή βιβλίων που οι βιβλιοπώλες δε θα πωλήσουν, και οι

βιβλιοπώλες διστάζουν να δώσουν χώρο στα ράφια σε βιβλία που οι αναγνώστες δε θέλουν, και οι αναγνώστες δε θέλουν βιβλία για τα οποία δεν έχουν ακούσει τίποτα, και οι κριτικοί της λογοτεχνίας δεν προβαίνουν σε βιβλιοπαρουσιάσεις για βιβλία στα οποία οι εκδότες δεν ξοδεύουν αρκετά χρήματα για διαφήμιση. Κι έτσι συνεχίζει το γαϊτανάκι, κι έξω από το γαϊτανάκι υπάρχει όλος ο υπόλοιπος κόσμος. (Pullman, 2005: 23)

Όλα αυτά τα χρόνια ο μεταφραστής ήταν ελάχιστα αναγνωρισμένος, ή όπως εύστοχα αναφέρει η Lathey, «ανήκε στο μεγάλο περιθώριο της ιστορίας» (2006: 209). Όντας οι ανώνυμοι, «οι αφανείς ήρωες» ή «οι σκοτεινές σκιές», οι μεταφραστές δε διαφαίνονταν πουθενά στο μεταφρασμένο έργο: πρώτη σελίδα, πρόλογο, επίλογο ή αλλού (Lathey, 2006: 209). Καθώς αναφέρει η Thomson-Wolgemouth,

σπάνια παρεχόταν στους μεταφραστές των ιστοριών μια πλατφόρμα έκφρασης των απόψεών τους σε Επιλόγους. Ήταν οι ειδικοί στην αγγλική γλώσσα και πολιτισμό, καθώς και οι κοινωνιολόγοι ή οι ιστορικοί, εκείνοι που παρείχαν πληροφορίες και έκαναν κριτικές παρατηρήσεις σχετικά με την κοινωνικο-ιστορική αναδρομή της ιστορίας, το βιογραφικό του συγγραφέα και τα κίνητρα των πρωταγωνιστών... (στο Pinsent 2006: 228)

Επιπλέον, όμοια με τους συγγραφείς της ΠΛ σε μέρες δύσκολες (Lathey 2010, 2006, Pinsent 2006 κ.λπ.), οι μεταφραστές είχαν χαμηλές απολαβές. Τα δικαιώματά τους ήταν περιορισμένα και οι αμοιβές τους ήταν κάθε άλλο παρά ικανοποιητικές. Ακόμη χειρότερα, πολλοί μεταφραστές, αντιμετώπισαν και εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν δύσκολες συνθήκες εργασίας. Ο Torstein Hoverstad, ο Νορβηγός μεταφραστής του Χάρι Πότερ, αποτελεί ζωντανό παράδειγμα ενός επαγγελματία μεταφραστή, ο οποίος, μιλώντας για την εμπειρία του ως μεταφραστής λογοτεχνίας, εξομολογείται ότι αισθάνεται να επιχειρεί κάτι παντελώς αδύνατο. Παρόλο που είναι επιτυχημένος, δηλώνει κακοπληρωμένος και παραμένει σχεδόν αόρατος (Goldstein, 2005).

Οι λόγοι για την υποτίμηση του μεταφραστικού επαγγέλματος και του επαγγελματία μεταφραστή είναι πανομοιότυποι με εκείνους που ισχύουν στην περίπτωση του συγγραφέα της ΠΛ. Η ΜΠΛ θεωρήθηκε κατώτερη από τη μετάφραση της λογοτεχνίας για ενήλικες -μια τάση που υπήρχε για χρόνια στους κόλπους της ΠΛ γιατί αυτή απευθυνόταν κυρίως σε παιδιά που θεωρούνταν ως μειονότητα και γιατί η πλειονότητα των συγγραφέων των παιδιών ήταν

γυναίκες. Επιπλέον, η τάση που θέλει τα βιβλία για παιδιά να αποκλίνουν από τις γενικές λογοτεχνικές νόρμες οδήγησε σύμφωνα με πολλούς σε προβλήματα αξιολόγησης και ταξινόμησής τους. Σύμφωνα με το Hunt:

Αναγκασμένα να περιγράφουν τους εαυτούς τους με βάση τις υφιστάμενες συμβάσεις, τα βιβλία για παιδιά δε κρίνονται και πολύ θετικά: οι αφηγήσεις τους παραπέμπουν συχνά σε νουβέλες και όχι μυθιστορήματα. Ο στίχος τους δεν είναι πραγματική ποίηση. Το δράμα τους παραπέμπει σε αυτοσχεδιασμό και όχι ένα μεσολαβητικό κείμενο. Τέλος, όπως συμβαίνει και με άλλες μορφές της λογοτεχνίας, το ύφος μπορεί να εκφυλιστεί γρήγορα σε τύπο. (1992: 3)

Για κάποιους, όμως, το επάγγελμα του μεταφραστή πρέπει να είναι επάγγελμα χαμηλού προφίλ και ο μεταφραστής είναι καλύτερα να μένει αόρατος. Όπως το θέτει η Bell:

*Η μετάφραση είναι ένα χαμηλού προφίλ επάγγελμα, και κατά τη γνώμη μου πρέπει να είναι. Εμμένω στην παλιά σχολή σε θέματα ορατότητας του μεταφραστή, αν και δεν είναι στη μόδα σήμερα. Προσωπικά με ικανοποιεί απόλυτα όταν κάποιος λέει ότι δεν είχε συνειδητοποιήσει πως το βιβλίο που διάβασε ήταν σε μετάφραση [...] Το προφίλ του μεταφραστή **πρέπει** να είναι χαμηλό. Η ιδέα δεν είναι να προβάλλει τον εαυτό του ο μεταφραστής, αλλά ο αναγνώστης να αντλήσει όσο το δυνατό την ίδια ευχαρίστηση από την ανάγνωση ενός βιβλίου σε μετάφραση όση είχαν και οι αναγνώστες του πρωτότυπου... (στο Pinsent, 2006: 48)*

Τα βιβλία του Χάρι Πότερ έχουν δείξει πολλά σχετικά με το θέμα της ορατότητας του μεταφραστή -ένα αμφιλεγόμενο θέμα των Μεταφραστικών Σπουδών που παραπέμπει στο χαμηλό στάτους του μεταφραστή. Σύμφωνα με τη Minier, το παράδειγμα του Χάρι Πότερ «αποτελεί αυτή τη στιγμή μια εξαίρεση της γενικής τάσης που θέλει τους μεταφραστές να παραμένουν αόρατοι» μια και γίνεται αρκετή αναφορά στους μεταφραστές των βιβλίων αυτών (στο Pinsent 2005: 119).

Στον ακαδημαϊκό κόσμο, τα πράγματα είχαν υπάρξει ακόμα πιο δύσκολα. Όμως τα τελευταία 35 χρόνια έχει αρχίσει να αναπτύσσεται σημαντικό ενδιαφέρον για τη ΜΠΛ, με το τρίτο συμπόσιο της Διεθνούς Εταιρείας για την Έρευνα στην Παιδική Λογοτεχνία (IRSCL) το

1976 να θεωρείται το σημείο αφετηρίας, καθώς υπήρξε το πρώτο και για χρόνια το μοναδικό γεγονός που ήταν αφιερωμένο στη ΜΠΛ και τη διεθνή ανταλλαγή των παιδικών βιβλίων (Lathey, 2006). Ανάμεσα στις εργασίες του εν λόγω συμποσίου, ξεχωρίζει η συμβολή του Klingberg (1986) ο οποίος αναφέρθηκε στα πρώτα αποτελέσματα μιας μελέτης σχετικά με την προσαρμογή των παιδικών βιβλίων. Η εισήγηση αυτή ήταν για χρόνια η μοναδική ακαδημαϊκή παραπομπή στον τομέα. Σημαντικό ερευνητικό ενδιαφέρον επικεντρώθηκε σε πιθανές περιοχές τις οποίες ανέφερε ο Klingberg για σκοπούς περαιτέρω έρευνας στη ΜΠΛ:

- *Στατιστικές Μελέτες για να καταδειχθεί από ποιες γλώσσες-πηγές γίνονται μεταφράσεις και σε ποιες γλώσσες-στόχους ή χώρες-στόχους,*
- *Μελέτες σχετικά με τα οικονομικά και τεχνικά προβλήματα που συνδέονται με την παραγωγή των μεταφράσεων,*
- *Μελέτες της μεταφραστικής πρακτικής και των ειδικών προβλημάτων που προκύπτουν κατά τη μετάφραση,*
- *Μελέτες σχετικά με την υποδοχή και την επίδραση των μεταφράσεων στη γλώσσα-στόχο.*

(Klingberg, 1986: 9)

Κάποιοι από τους προαναφερθέντες τομείς έρευνας ακόμα δεν έχουν διερευνηθεί συστηματικά ή και καθόλου. Η Stolt υπογραμμίζει ότι «σε θεωρητικές εργασίες για το θέμα αυτό [μετάφραση] δε βρίσκει κανείς κάτι σχετικό» (στο Lathey 2006: 1), ενώ η O' Connel σχολιάζει πως η περιοχή αυτή «καταλήγει να αγνοείται σε μεγάλο βαθμό από θεωρητικούς, εκδότες και ακαδημαϊκά ιδρύματα» (στο Lathy, 2006: 1). Κατά συνέπεια, αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η ΜΠΛ είχε παραμεληθεί ως περιοχή, σε σημείο μάλιστα που να υποφέρει από άγνοια και χαμηλό κύρος, η O' Connel τονίζει την ανάγκη για έναρξη συζητήσεων για θέματα που αναφύονται από την περιοχή αυτή.

Επιχειρώντας να αιτιολογήσει το χαμηλό στάτους της ΜΠΛ και των μεταφραστών της ΠΛ, η O' Connel δε διστάζει να τοποθετηθεί ενάντια στον ακαδημαϊκό κόσμο και να επιρρίψει ευθύνες. Όπως η ίδια αναφέρει,

Μερίδιο ευθύνης για το πρόβλημα της άγνοιας και του χαμηλού γοήτρου έχουν και οι πανεπιστημιακοί. Πόσα προπτυχιακά ή μεταπτυχιακά προγράμματα στις Μεταφραστικές Σπουδές παρέχουν ευκαιρίες στους φοιτητές να αναπτύξουν δεξιότητες στον τομέα αυτό,

είτε σε κύρια είτε σε προαιρετικά μαθήματα; [...] Εάν τα ακαδημαϊκά ιδρύματα που συμμετέχουν στην κατάρτιση μεταφραστών ήταν διατεθειμένα να διοχετεύσουν περισσότερους πόρους στον τομέα της έρευνας και του διδακτικού προσωπικού, σε έρευνες για τις συγκεκριμένες προκλήσεις στον εν λόγω τομέα, αυτό θα έκανε σίγουρα τη διαφορά, όπως έκανε και η έρευνα για εμπορική και τεχνική μετάφραση το 1970 και 1980 που ενίσχυσε την ιδιότητα και τους όρους όσων ασχολούνται με αυτό το είδος της εργασίας. (στο Lathey, 2006: 20)

Θα πρέπει να πούμε, όμως, ότι οι ακαδημαϊκοί δεν είναι οι μόνοι υπεύθυνοι, καθώς υπάρχουν κι άλλοι ενεργοί παίκτες στην αρένα της ΜΠΛ. Οι εκδότες και οι ίδιοι οι μεταφραστές, για παράδειγμα. Η αλήθεια, ωστόσο, είναι αυτή την οποία επιδιώκει να επισημάνει το παρόν κείμενο, ότι η ΜΠΛ αποτελεί ένα πολλά υποσχόμενο πεδίο έρευνας, το οποίο επιβάλλεται να διερευνηθεί περαιτέρω στο μέλλον.

Ως επόμενα σημεία αναφοράς, μετά το 1976 που σηματοδότησε το πρώτο σημείο καμπής στον τομέα της ΜΠΛ, σημειώνονται κατά την τελευταία δεκαετία (2000-2010) η συμβολή της O'Sullivan με το βιβλίο *Comparative Children's Literature* (2000), και της Oittinen με το βιβλίο *Translating for Children* (2000). Στην πρώτη περίπτωση φωτίζεται διεθνώς πια η ΜΠΛ, ενώ στη δεύτερη περίπτωση επικεντρωνόμαστε σε μια παιδοκεντρική προσέγγιση της μετάφρασης. Ως σημεία αναφοράς την ίδια περίοδο διακρίνονται επίσης τα πρακτικά του 12ου ετήσιου συνεδρίου του βρετανικού τμήματος του Παγκόσμιου Συμβουλίου Παιδικού και Νεανικού Βιβλίου (IBBY), που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Έρευνας στην Παιδική Λογοτεχνία (NCRCL) στο Roehampton University στη Μ. Βρετανία και που ήταν αφιερωμένο στη ΜΠΛ. Κάτω από τη θεματική «No Child is an Island: The Case for Children's Literature in Translation», το εν λόγω συνέδριο φιλοξένησε εισηγήσεις από όλους τους βασικούς φορείς στον τομέα: μεταφραστές, συγγραφείς, εκδότες, πανεπιστημιακούς, κ.τ.λ. Επιπλέον, το έργο της Lathey, *Topics in Translation: The Translation of Children's Literature, A Reader* (2006), ήρθε να συμπληρώσει το κενό στη βιβλιογραφία της ΜΠΛ και να παρέχει ένα εμπειριστατωμένο έργο αναφοράς για την ανάπτυξη και εξέλιξη της ΜΠΛ και της διεθνούς ανταλλαγής των παιδικών βιβλίων από το 1976 και μετά. Η Lathey, κατάφερε να υπενθυμίσει στον ακαδημαϊκό κόσμο έργα –όχι τόσα πολλά όπως θα άξιζε στο χώρο να έχει– τα οποία απευθύνθηκαν με σοβαρότητα και σε θέματα της ΜΠΛ και ταυτόχρονα να στρέψει την προσοχή των ενδιαφερόμενων στο μέλλον της ΜΠΛ. Η Lathey πέτυχε επίσης να τονίσει βασικές ανάγκες

της ΜΠΛ: περισσότερες μελέτες που να ασχολούνται με τα θέματα που ήδη από το 1976 είχαν προταθεί από τον Klingberg, εύρεση κατάλληλων εργαλείων και μεθοδολογίας, κ.ά. Το πρόσφατο βιβλίο της Lathey, *The Role of Translators in Children's Literature: Invisible Storytellers* (2010), τονίζει τη διαχρονική σημασία των μεταφράσεων και των μεταφραστών. Το βιβλίο, που όπως αναφέρεται στον πρόλογο είναι «αφιερωμένο στην προώθηση της πρωτότυπης έρευνας στην ΠΛ και τον πολιτισμό» (Zipes στο Lathey 2010: xi), έχει διττό σκοπό: να «περιγράψει χρονολογικά το ρόλο που διαδραμάτισαν οι μεταφραστές και η μετάφραση στην ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας στα Αγγλικά, και, ει δυνατόν, να επεξηγήσει τα κίνητρα και τη μεθοδολογία των μεταφραστών που εργάζονται για το παιδί-αναγνώστη» (Lathey, 2010: 8). Με το έργο αυτό, η Lathey προβάλλει τον κρίσιμο ρόλο του μεταφραστή στη μεταφραστική διαδικασία, δίνοντάς του φωνή και δύναμη και μετακινώντας την προσοχή της έρευνας σε θέματα διαδικασίας της μετάφρασης, όπως είναι η μεθοδολογία, οι στρατηγικές του μεταφραστή, η ιδεολογία και τα κίνητρό του. Όλα αυτά συνδέονται με την έρευνα που επικεντρώνεται στη μεταφραστική διαδικασία, τοποθετώντας το μεταφραστή στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος.

Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά σε περαιτέρω ζητήματα που αναφέρονται στο συγκεκριμένο της ΜΠΛ. Η μεταφρασιμότητα και μη μεταφρασιμότητα, η ιδεολογία, η λογοκρισία, η χειραγώγηση, καθώς και η αμφισημία αναλύονται πιο κάτω.

3.4 Μεταφρασιμότητα – Μη Μεταφρασιμότητα

Το θέμα της μεταφρασιμότητας τονίζεται ως πρωταρχικό ζήτημα στη μεταφραστική διαδικασία μια και σχετίζεται με όλες τις προβληματικές περιοχές που αναφέρονται κατά καιρούς. Η πολυπλοκότητα της ΜΠΛ την καθιστά πεδίο με προβληματικές περιοχές. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι κατά τη μεταφραστική διαδικασία είναι πολύ πιθανόν ο μεταφραστής να έρθει αντιμέτωπος με «ευαίσθητα ζητήματα» (Bell στο Lathey, 2006: 232), «ιδιαιτερότητες» (Gile στο Baker, 1998: 45), «θέματα» (Munday, 2008: 4), «προβληματικές περιοχές» (Leonardi, 2000) και/ ή «προβλήματα» (Gerding-Salas, 2000). Κατά πρώτο λόγο, ο μεταφραστής ασχολείται με μια σύνθετη δραστηριότητα, μια και η μετάφραση έχει εδώ και καιρό περιγραφεί και χαρακτηριστεί ως μια απαιτητική δουλειά. Κατά δεύτερο λόγο, ο μεταφραστής θα πρέπει συνεχώς να έχει κατά νου ότι το μεταφρασμένο κείμενο απευθύνεται σε παιδιά-αναγνώστες, μια ομάδα-στόχο με τις δικές της ιδιοσυγκρασίες. Τρίτον, οι πολιτισμικές διαφορές έρχονται συχνά

στο προσκήνιο, ειδικά στην περίπτωση της διεθνούς αγοράς, και οδηγούν συχνά σε θέματα λογοκρισίας (βλ. 3.5.) τα οποία θέτουν περιορισμούς στη μεταφραστική διαδικασία.

Για το λόγο αυτό, πολλοί μελετητές αμφισβητούν τη μεταφρασσιμότητα της ΠΛ. Σε άρθρο της που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Babel*, η Anthea Bell (1969), αναρωτιέται: «Είναι τα βιβλία για παιδιά μεταφράσιμα;» (στο Lathey, 2006: 69), ενώ δέκα χρόνια αργότερα, και η Stolt στη συμβολή της «How Emil becomes Michael: On the translation of children's books» διερωτάται αν η μετάφραση βιβλίων για παιδιά «είναι ένας μη επιτεύξιμος στόχος τελικά» (στο Lathey, 2006: 69).

Πιο κάτω αναλύονται ζητήματα που προκαλούν συζητήσεις στο χώρο της ΜΠΛ στο πλαίσιο της μεταφρασσιμότητας της ΠΛ. Αυτό που με παρακίνησε να επικεντρώσω τις έρευνές μου στο επιστημονικό αυτό πεδίο πρώτιστα, ήταν η πεποίθησή μου ότι η ΠΛ *ΕΙΝΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΜΗ* γιατί *ΠΡΕΠΕΙ* να είναι, για το ίδιο το επιστημονικό αντικείμενο, αλλά και για τα παιδιά, το μέλλον του κόσμου μας. Η πεποίθηση αυτή έρχεται σε πλήρη συμφωνία με την άποψη της Lindgen: «Πιστεύω ότι τα παιδιά έχουν μια καταπληκτική ικανότητα να αναβιώνουν τα πιο ξένα και μακρινά πράγματα και περιστάσεις, εάν ένας καλός μεταφραστής είναι εκεί για να τα βοηθήσει, και πιστεύω ότι η φαντασία τους ταξιδεύει ακόμη και εκεί όπου η φαντασία του μεταφραστή δεν μπορεί να πάει» (στο Lathey, 2006: 69).

3.5 Ιδεολογία

Η ΠΛ και η ΜΠΛ αποτελούν ένα σημαντικό «ιδεολογικό όργανο» (Puurtinen, 1998: 526). Στο άρθρο της στο περιοδικό μεταφρασεολογίας *Meta*, «Translating for Children? – World View or Pedagogics», η Stolze, ξεκινώντας από τη σκέψη πως «αυτό που καταλαβαίνω είναι αυτό που ξέρω ήδη» παρατηρεί ότι «το βασικό πρόβλημα στη μετάφραση [...] βασίζεται στη γνώση και την ιδεολογία του μεταφραστή ως ατόμου, η οποία ενεργοποιείται από το κείμενο» (2003: 214). Στα συμπεράσματά της, τονίζει για μια ακόμη φορά το ζήτημα της ιδεολογίας και υπογραμμίζει:

η μετάφραση δεν είναι μόνο θέμα μετάδοσης γλώσσας, εύκολης ανάγνωσης και ντεμοντέ ή σύγχρονης διατύπωσης. Ακόμα και η ιδεολογία αντανακλάται στη διατύπωση. Η μετάφραση είναι ένα ζήτημα κατανόησης του κειμένου και του πολιτισμικού του υποβάθρου, αλλά και λήψης αποφάσεων για τη συγκεκριμένη γλωσσική διατύπωση που θα χρησιμοποιηθεί, αποφάσεις σχετικά με τη συνοχή, το στυλ και την ιδεολογία. (2003: 220)

Ο Simpson (1993: 5) αποκαλεί την ιδεολογία, παραδοχές που θεωρούνται αυτονόητες, πεποιθήσεις και συστήματα αξιών τα οποία μοιράζονται τα μέλη κοινωνικών ομάδων, ενώ η Thomson (1990: 56) την ορίζει ως νόημα στην υπηρεσία της εξουσίας και χρήση της γλώσσας με στόχο την καθιέρωση και διατήρηση σχέσεων κυριαρχίας (στο Knowles & Malmkjær, 1996: 43). Για το Halliday (1978), η γλώσσα των λογοτεχνικών και μη λογοτεχνικών κειμένων για παιδιά αποτελεί πολύ ισχυρό μέσο κοινωνικοποίησης. Μέσα από τη γλώσσα, το παιδί μαθαίνει τα ήθη, τις ιεραρχίες, και τις συμπεριφορές. Ως εκ τούτου, η γλώσσα της λογοτεχνίας μπορεί να προωθήσει και να ενισχύσει την υιοθέτηση όλων των παραπάνω. Η γλώσσα -για παράδειγμα οι λεκτικές και συντακτικές επιλογές που κάνει ο συγγραφέας, έτσι ώστε να περιγράψει τα γεγονότα, τους χαρακτήρες και τις σχέσεις τους- μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία και διατήρηση πεποιθήσεων, αξιών και σχέσεων εξουσίας. Όμοια με το Halliday (αυτόθι), ο Stephens (1992: 8-9) υπογραμμίζει ότι κάθε βιβλίο φέρει μια «εγγενή ιδεολογία», συνήθως με τη μορφή πεποιθήσεων και αξιών που έχουν καθοριστεί στην κοινωνία και που μερικές φορές είναι άμεση μέσα από σαφείς δηλώσεις του ήθους ή των ηθικών αρχών, αλλά τις περισσότερες φορές παραμένει έμμεση. Με τον τρόπο αυτό είναι ίσως πιο αποτελεσματική, ενώ είναι πιο δύσκολο να τύχει αμφισβήτησης.

Οι αποφάσεις των μεταφραστών δεσμεύονται να έχουν σημαντική επίδραση στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά βιώνουν τη λογοτεχνία, ενώ η γλώσσα των μεταφρασμένων κειμένων μπορεί να έχει κάποια επίπτωση στη γλωσσική τους ανάπτυξη και την αποδοχή ιδεών (Knowles & Malmkjær, 1996). Η ιδεολογία του μεταφραστή διέπει τις επιλογές του, τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τις στρατηγικές του, την προσέγγιση, τον επαγγελματισμό και την εικόνα του, ενώ αυτά αντανακλώνται σε μια αλυσίδα θεμάτων: την αλληλεπίδραση του μεταφραστή με το κείμενο-πηγή, καθώς και το συγγραφέα, το κείμενο-στόχο, τα παιδιά, τους ενήλικες αναγνώστες, κ.ά. Κατά τη Hervey, η ιδεολογία του μεταφραστή σχετίζεται σαφώς με μια σειρά ζητημάτων:

Κατά την ανάπτυξη μιας στρατηγικής για τη μετάφραση ενός δεδομένου κειμένου-πηγής υπό δεδομένες συνθήκες, οι μεταφραστές αντιμετωπίζουν πάντοτε ένα μεγάλο ιδεολογικό δίλημμα: Θα πρέπει κύριο καθήκον τους να είναι να εκπροσωπούν, όσο το δυνατόν περισσότερο, την ιδεολογία του κειμένου-πηγής, και (στο μέτρο που αυτό μπορεί να καθοριστεί) την ιδεολογία που κατέχει ο συγγραφέας του κειμένου-πηγής; Ή μήπως θα πρέπει το κείμενο-στόχος να προσαρμοστεί ουσιαστικά στις ιδεολογικές ανάγκες του

πολιτισμού-στόχου, ακόμα κι αν αυτό σημαίνει τη στρέβλωση του κειμένου-πηγής; Κατά τον ίδιο τρόπο θα πρέπει οι μεταφραστές, ως αμειβόμενοι επαγγελματίες, να εξυπηρετούν (ρητά ή σιωπηρά) την καθορισμένη ιδεολογία του οργανισμού που τους εργοδοτεί ή θα πρέπει να επιμένουν στην πνευματική και ηθική αυτονομία τους σε θέματα ιδεολογίας;

(Hervey, 1997: 60)

Η ιδεολογία είναι ένα κύριο ζήτημα στο πλαίσιο της ΜΠΛ, και συσχετίζεται άμεσα με τη λογοκρισία και τη χειραγώγηση, οι οποίες διερευνώνται ακολούθως.

3.6 Λογοκρισία και Χειραγώγηση

Θέματα καταλληλότητας και χρησιμότητας, τα οποία θεωρούνται νόρμες στο πλαίσιο της ΠΛ (Ξενή, 2007) υπογραμμίζουν ότι οι ενήλικες είναι πολύ προστατευτικοί προς την παιδική ηλικία και τα παιδιά-αναγνώστες και προβληματίζονται ιδιαίτερα σχετικά με το τι να παρέχουν σε αυτά. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Tomson-Wolgemuth:

Οι βιβλιοπώλες και οι εκδότες, λόγω της πίεσης που αισθάνονται από τους γονείς, προσαρμόζονται προκειμένου να πωλήσουν τα βιβλία τους. Η μάλλον καλύτερα, προβλέπουν αυτό που θέλουν οι γονείς, καθώς και αυτό που θα λογοκρίνουν ή αυτό για το οποίο δεν υπάρχει περίπτωση να περάσει από γονική συναίνεση. Οι συγγραφείς θα κάνουν προσαρμογές για να επιβιώσουν στην αγορά και να γράφουν μόνο "καλά" βιβλία -δηλαδή βιβλία με επιφανειακό νόημα, τα οποία 'απολυμαίνονται' για να μη σοκάρουν-αποφεύγοντας αμφιλεγόμενα θέματα και θέματα ταμπού. Αυτό που επιζητεί η κοινωνία, στο τέλος της ημέρας, είναι καλούς πολίτες, οι οποίοι να λειτουργούν σύμφωνα με τους κανόνες της. Κατά συνέπεια, θα ασκήσει πίεση στους πολίτες της, δηλαδή στους ανθρώπους που εργάζονται για την ανατροφή των παιδιών... (1998: 26)

Όπως φαίνεται και από την πιο πάνω δήλωση, η ΠΛ είναι ένα ισχυρό κοινωνικό εργαλείο. Αναφερόμενος στο θέμα αυτό ο Meckling επεξηγεί ότι «όποιος ασχολείται με τα παιδικά βιβλία, ασχολείται με τις κεντρικές ιδέες της κοινωνίας στην οποία τα εν λόγω βιβλία γράφονται, πωλούνται και διαβάζονται, ενώ εργάζεται για το πώς οι επικρατούσες τάσεις μπορούν να εκφραστούν σε κείμενα» (1975: 42). Επαυξάνοντας, ο Von Stockar σημειώνει πως «το παραδοσιακό σχήμα υποστηρίζει τη μετάδοση των έγκυρων παιδαγωγικών, θρησκευτικών,

κοινωνικών, πολιτικών, ηθικών [...] ιδεών και μοντέλων, καθώς αυτός ο τρόπος βοηθάει τα παιδιά να ενσωματωθούν στην κοινωνία των πολιτών» (1996: 25). Η Lathey γράφει ότι «οι διαφορετικές πολιτισμικές προσδοκίες από τα παιδιά-αναγνώστες οδηγούν σε λογοκρισία κατά τη μεταφραστική διαδικασία, ιδιαίτερα στην απόδοση βίαιων σκηνών και σε σκατολογικές αναφορές, τις οποίες τα παιδιά συχνά απολαμβάνουν» (2006: 6).

Σχολιάζοντας τη λογοκρισία και τις κειμενικές παρεμβάσεις, η Shavit τονίζει ότι «συχνά η λογοκρισία δικαιολογείται στη βάση παιδαγωγικών σκοπών ή με βάση την υποτιθέμενη ανικανότητα κατανόησης των παιδιών» (1986: 112). Η Shavit εξηγεί ότι λόγω της περιφερειακής θέσης που καταλαμβάνει η ΜΠΛ στο λογοτεχνικό σύστημα, ο μεταφραστής έχει τη δικαιοδοσία να «παρέμβει στο κείμενο με διάφορους τρόπους, αλλάζοντας το, επεκτείνοντας ή συντομεύοντας το, προχωρώντας είτε σε αφαιρέσεις είτε σε προσθήκες» (Shavit, 1986: 112).

Η Astrid Lingdren είναι ένα παράδειγμα γνωστής συγγραφέα μεταφρασμένων έργων η οποία έχει δεκτεί λογοκρισία. Όπως η ίδια εξιστορεί, έκπληκτη ανακάλυψε ότι σκηνές ενός εκ των βιβλίων της (*Πίπη Φακιδομύτη*) διαγράφηκαν, περικόπηκαν και άλλαξαν, επειδή το περιεχόμενο δεν ήταν σύμφωνο με την ιδεολογική γραμμή της χώρας-υποδοχής. Σχολιάζοντας σε ιδιαίτερα επικριτικούς τόνους τη λογοκρισία που δέκτηκε, η Lingren αναφέρει: «Έχει συμβεί να δω τη λογοκρισία ενός ολόκληρου κεφαλαίου από την πρώτη έως την τελευταία λέξη. [...] Μερικές φορές, σκέφτομαι ότι οι εκδότες έχουν πολλά ακόμη να μάθουν για τα παιδιά» (1969: 98-99).

Προφανώς, παρά τη λογοκρισία και τις παρεμβάσεις, η ΜΠΛ καταφέρνει να διατηρεί την πτυχή της ευχαρίστησης και της απόλαυσης. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο των Λογοτεχνικών Μεταφραστικών Σπουδών υπάρχει η παραδοχή ότι «η μετάφραση προϋποθέτει την ύπαρξη κάποιας χειραγώγησης του κειμένου-πηγή για κάποιο συγκεκριμένο σκοπό» (Hermans, 1985: 11), και ότι «αυτοί που ξαναγράφουν ένα κείμενο [rewriters] είναι εν αγνοία τους προδότες, και τις περισσότερες φορές δεν έχουν και άλλη επιλογή» (Lefevre, 1992: 13). Συνολικά, για συνειδητούς ή ασυνειδητούς λόγους, διδακτικά, ηθικά, θρησκευτικά, κοινωνικά, πολιτικά, σεξουαλικά και ιδεολογικά ζητήματα είναι ζητήματα στα οποία η ΜΠΛ επιδέχεται λογοκρισία και χειραγώγηση, έτσι ώστε να διατηρηθεί η ενημερωτική, εκπαιδευτική, θεραπευτική, πνευματική και ψυχαγωγική πτυχή του λογοτεχνικού κειμένου.

3.7 Αμφισημία

Ένα από τα χαρακτηριστικά της ΠΛ είναι η αμφισημία της, η οποία οφείλεται στο διπλό της αναγνωστικό κοινό. Για τους Rurvin και Orlati, τα αμφίσημα κείμενα είναι εκείνα που «γράφονται και διαβάζονται τόσο από ενήλικες όσο και από παιδιά σε διάφορα κειμενικά επίπεδα παραγωγής και ανάγνωσης» (2006: 159). Στο πλαίσιο των Μεταφραστικών Σπουδών, το ζήτημα αυτό αποτελεί πρόκληση για το μεταφραστή, αλλά ταυτόχρονα και προβληματική περιοχή. Όπως αναφέρει ο Metcalf: «Περισσότερα βιβλία για παιδιά από ποτέ απευθύνονται σε διττό ακροατήριο: σε παιδιά και ενήλικες, γεγονός που αποτελεί διπλή πρόκληση για το μεταφραστή, ο οποίος τώρα έχει να αντιμετωπίσει και τα δύο κοινά της μεταφρασμένης λογοτεχνίας» (2003: 323). Ο μεταφραστής είναι υποχρεωμένος να λάβει υπόψη τόσο το παιδί-αναγνώστη ως πρωταρχικό κοινό, όσο και τον ενήλικα-αναγνώστη ως δευτερεύον κοινό. Οι απαιτήσεις και οι ανάγκες και των δύο ομάδων αναγνωστών πρέπει να ληφθούν εξίσου υπόψη, ενώ θα πρέπει κατά τη μεταφραστική διαδικασία να εφαρμοστούν προσεκτικές πρακτικές γιατί όπως υπογραμμίζει η Frimmelova:

πλήρης παράλειψη των αμφίσημων στοιχείων (διαγραφή ή μετατροπή τους, ή πρόσθεση επεξηγήσεων) ενδεχομένως να οδηγήσει στην απώλεια εκείνων των χαρακτηριστικών που κάνουν το λογοτεχνικό κείμενο μοναδικό. Οι ενήλικες δε θα απολαμβάνουν πια το βιβλίο κατά τη μεγαλόφωνη ανάγνωση, ενώ είναι πιθανό να χαθεί η γλωσσική του ποιότητα. Η διατήρηση των πολλαπλών επιπέδων του κείμενου, αυτού που γίνεται κατανοητό από τα παιδιά κι αυτού που απευθύνεται στους ενήλικες, αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μεταφραστές της παιδικής λογοτεχνίας. (2010: 35)

Πιο πάνω έχει παρουσιαστεί η αμφισημία και το διπλό αναγνωστικό κοινό μαζί με την ορατότητα του μεταφραστή, τη χαμηλή του θέση, το προφίλ και τα δικαιώματά του, τη μεταφρασιμότητα και μη μεταφρασιμότητα, την ιδεολογία, τη λογοκρισία και τη χειραγώγηση ως ζητήματα που απασχολούν τη ΜΠΛ. Όπως έχει ήδη επισημανθεί, το ερευνητικό ενδιαφέρον για το χώρο της ΜΠΛ ολοένα και αυξάνεται με ερευνητικά θέματα να προσανατολίζονται σε περιοχές όπως η μεταφραστική διαδικασία, μεταφραστικές στρατηγικές και νόρμες, τα κίνητρα και συναισθήματα του μεταφραστή, κτλ.

4. Καταληκτικά Σχόλια: Προοπτικές για τη ΜΠΛ

Το καλοκαίρι του 2000, με βρήκε να αγωνίζομαι να γράψω τα καταληκτικά σχόλια της μεταπτυχιακής μου διατριβής με τίτλο «Children's Needs for Literature and Problems Regarding their Translation», να παιδεύομαι με συνδυασμούς λέξεων νιώθοντας να με διακατέχει ένα ισχυρό συναίσθημα ικανοποίησης και χαράς, μια αίσθηση επιβεβαίωσης πως πέτυχα ένα μεγάλο σκοπό που είχα θέσει χρόνια πριν: να αφιέρωσω το μυαλό και τη ψυχή μου σε ένα ενδιαφέρον πεδίο μελέτης. Το ένστικτό μου και η περιορισμένη ερευνητική μου εμπειρία με ώθησαν τότε να αντικρύσω την επιστημονική αυτή περιοχή ως μια πολλά υποσχόμενη ερευνητική κατεύθυνση που θα έπρεπε να διερευνηθεί περαιτέρω στο μέλλον. Δέκα περίπου χρόνια μετά, βρίσκω τον εαυτό μου να καταγράφει πώς ξεκίνησαν όλα για τη ΜΠΛ, ποια θέματα προέκυψαν και προκύπτουν στην αρένα των συζητήσεων, τι έχει επιτευχθεί στο χώρο της έρευνας της ΜΠΛ, αλλά και τους αγώνες που έγιναν έτσι ώστε η ΜΠΛ να καταλάβει τη θέση που της αξίζει στο εθνικό αλλά και παγκόσμιο επιστημονικό στερέωμα.

Σήμερα, οπωσδήποτε μπορούμε να μιλάμε με υπερηφάνεια για την «εξέλιξη ενός είδους που παραδοσιακά χαρακτηριζόταν από την περιθωριακή του θέση» (Cámara Aguilera 2008: 8). Αναφερόμενη στην επιτυχή αυτή εξέλιξη η Fernandes Lopes υπογραμμίζει ότι: «σε αντίθεση με την απλοϊκή άποψη ότι η μελέτη της ΠΛ είναι λιγότερο πολύπλοκη από τις αντίστοιχες περιοχές μελέτης της ΛΕ, οι μελέτες στη μετάφραση αποκαλύπτουν για μία ακόμη φορά τον πλούτο του τομέα και την ανάγκη για διεπιστημονική έρευνα» (στο Lathey, 2006: 52). Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, ο Jobe (στο Hunt & Bannister Ray, 2004: 521) διακρίνει πως θα πρέπει να επικεντρωθούμε στη ΜΠΛ, αφού αυτό επιβάλλεται από τις ανάγκες που απορρέουν από την παγκοσμιοποίηση, την ανάγκη να παρουσιάσουμε στα παιδιά ό,τι καλύτερο υπάρχει, έτσι ώστε να ενισχυθεί η «παγκόσμια κληρονομιά τους».

Οι ερευνητικές λεωφόροι που προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση, αλλά και οι νέες ερευνητικές τάσεις στο πεδίο των Μεταφραστικών Σπουδών θα έχουν αντίκτυπο στο ερευνητικό συγκείμενο της ΜΠΛ. Η στροφή των Μεταφραστικών Σπουδών στις νέες τεχνολογίες, στη μεταφραστική διαδικασία, και στις νέες μεθοδολογίες που μπορούν να στηρίξουν αποτελεσματικά τη διερεύνηση των μεταφραστικών στρατηγικών και νόρμων, μπορεί να οδηγήσει σε συναρπαστικές ερευνητικές οδούς και να ρίξει φως σε πτυχές της ΜΠΛ που δεν έχουν τύχει ακόμη διεξοδικής έρευνας. Θέματα έρευνας όπως είναι η συμπεριφορά, τα

συναισθήματα και οι επιλογές των μεταφραστών καθώς μεταφράζουν ΠΛ, ή τα κίνητρα που ωθούν τα παιδιά να διαβάσουν μεταφρασμένη ΠΛ, αλλά και οι στάσεις και αντιδράσεις τους καθώς τη διαβάζουν, είναι θέματα που θα μπορούσαν να μελετηθούν σε μελλοντικές ερευνητικές προσπάθειες, δίνοντας απαντήσεις σε ερευνητικά ερωτήματα που δεν έχουν απαντηθεί μέχρι στιγμής.

Βιβλιογραφία

- Bassnett, S. (1993). *Comparative Literature: A Critical Introduction*, Oxford: Blackwell.
- Bell, A. (1969/ 2006). 'Translator's Notebook: Delicate Matters', in Lathey, G. (ed.), *The Translation of Children's Literature: A Reader*, Clevedon: Multilingual Matters, pp. 232-40.
- Ben-Ari, N. (1992). 'Didactic and Pedagogic Tendencies in the Norms. Dictating the Translation of Children's Literature: The Case of Postwar German-Hebrew Translation', *Poetics Today*, 13 (1), pp. 221-30.
- Billings, P. & Hoskins, N. (2006). 'Further Perspectives on Publishing Books from Abroad', in Pinsent, P. (ed.), *No Child is an Island: The Case for Children's Literature in Translation*, Pied piper publishing, pp.102-4.
- Βλαχόπουλος, Σ. (2010). *Μετάφραση και Δημιουργικότητα: Ένα οδοιπορικό μεταξύ γνωστικής και εφαρμοσμένης μεταφρασεολογίας*, Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Cámara Aguilera, E. (2008). *The Translation of Proper Names in Children's Literature*, Retrieved from: <http://ler.letras.up.pt/uploads/ficheiros/4666.pdf>- Last accessed 06/02/2011.

- Chestermann, A. (ed.) (1989). *Readings in Translation Theory*, Helsinki: Finn Lectura.
- Coats, K. (2001). 'Keepin' It Plural: Children's Studies in the Academy', *Children's Literature Association Quarterly*, 26 (3), pp. 140-50.
- Desmet, M. K. T. (2006). 'Road-Blocks and Broken Bridges: Translations of Picture Books into Chinese', in Pinsent, P. (ed.), *No Child is an Island: The Case for Children's Literature in Translation*, Pied piper publishing, [191-200].
- Ewers, H. H., Lehne. and O'Sullivan, E. (eds.) (1994). *Kinderliteratur im Intelektuellen Prozess*, Weimar: Metzler.
- Fernandez Lopez, M. (2006). 'Translation Studies in Contemporary Children's Literature: A Comparison of Intercultural Ideological Factors,' In Lathey's (ed.), *The Translation of Children's Literature: A Reader*, Clevedon, Buffalo, Toronto: Multilingual Matters, pp. 41-53.
- Fornalczyk, A. (2007). 'Anthroponym translation in children's literature - early 20th and 21st centuries', *Kalbotyra*, 57 (3), pp. 93-101.
- Frimmelova, K. (2010). *Translating Children's Literature: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, Katedra anglického jazyka a literatury.
- Gerding-Salas, C. (2000). 'Teaching Translation: Problems and Solutions', *Translation Journal* 4 (3), Retrieved: <http://translationjournal.net/journal//13educ.htm> - Last accessed 06/02/2011.
- Goldsmith, A. (2006). 'Found in Translation: How US Publishers Select Children's Books in Foreign Languages', in Pinsent, P. (ed.), *No Child is an Island: The Case for Children's Literature in Translation*, Pied piper publishing, pp. 88-101.

- Goldstein, S. (2005). 'Translating Harry - Part II: The Business of Magic', Retrieved from:
http://www.globalbydesign.com/resources/translating_harry_potter_2.html - Last accessed
06/02/2011.
- Hallford, D. and Zaghini, E. (2005). *Outside In: Children's Books In Translation*, London: Milet
Publishing Ltd.
- Halliday, M.A.K. (1978). *Language as Social Semiotic: the social interpretation of language
and meaning*, London: Edward Arnold.
- Hermans, T. (ed.) (1985). *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*,
London: Croom Helm.
- Hervey, S. G. J. (1997). 'Ideology and Strategy in Translating Children's Literature', *Forum for
Modern Language Studies* 33, pp. 60-71.
- Hönig, H. (1997). 'Positions, Power and Practice: Functionalist Approaches and Translation
Quality Assessment', in Schäffner, C. (ed.), *Translation and Quality, Special Issue of
Current Issues in Language and Society*, 4/1, pp. 6-34.
- Hunt, P. and Bannister Ray, S.G. (2004). *International Companion Encyclopedia of Children's
Literature*, London: Routledge.
- Hunt, P. (ed.) (1992). *Literature for Children: Contemporary Criticism*, London: Routledge.
- Klingberg, G. (2008). *Facets of Children's Literature Research: Collected and reused writings*.
The Swedish Institute for Children's Books, no 99, Accessed from
http://www.sbi.kb.se/upload/Public/Forskning/Klingberg_Facets.pdf - Last visited
06/02/2011

- _____ (1986). 'Children's Fiction in the Hands of the Translator', *Studia psychologica et paedagogica*, Series altera LXXXII. Lund: Boktryckeri.
- Klingberg, G., Ørving, M. and Stuart, A. (eds.) (1978). 'Children's Books in Translation: The Situation and the Problems'. *Proceedings of the Third Symposium of the International Research Society for Children's Literature*, Stockholm: Almqvist and Wiksell Int.
- Knowles, M. & Malmkjær, K. (1996). *Language and Control in Children's Literature*, London: Routledge.
- Lathey, G. (2010). *The Role of Translators in Children's Literature: Invisible Storytellers*, New York and London: Routledge.
- _____ (ed.) (2006a). *The Translation of Children's Literature: A Reader*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Lefevere, A., (ed.) (1992). *Translation/History/Culture: A Sourcebook*, London: Routledge
- Leonardi, V. (2000). 'Equivalence in Translation: Between Myth and Reality', *Translation Journal*, 4 (4), Retrieved from <http://translationjournal.net/journal//14equiv.htm> – Last accessed 06/02/2011
- Metcalf, E-M., (2003). 'Exploring Cultural Difference through Translating Children's Literature', *Meta*, xviii, 1-2, pp. 322-27.
- _____ (1995). "Leap of Faith in Astrid Lindgren's Brothers Lionheart", *Children's Literature* 23, pp. 165-178.
- Munday, J. (2008). *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*, New York/London: Routledge.

- Neubauer, P. (2002). *Children in Literature-Children's Literature: Acta of the Xxth Fillm Congress 1996*, Regensburg, Germany: Peter Lang Publishing.
- O'Connell, E. (2006). Translating for Children in Lathey, G. (ed.) *The Translation of Children's Literature: A Reader*, Toronto: Multilingual Matters, pp. 14-25.
- O' Sullivan, E. (2005). *Comparative Children's Literature*. London: Routledge.
- _____ (2000). *Kinderliterarische Komparatistik*. Heidelberg: Universitätsverlag C. Winter.
- Oittinen, R. (2000). *Translating for Children*, New York and London: Garland Publishing Inc.
- Panaou, P. (2009). *Complex Crossings: The Construct of Child-ness in National, European, and Global Contexts*. Germany: Lambert Academic Publishing.
- Perrot, J. and Bruno, P. (1993). 'Children's Literature in Education', *Children's Literature Association Quarterly* 25.3, pp. 169-191.
- Pinsent, P. (ed.) (2006). *No Child is an Island: The Case for Children's Literature in Translation*, Pied piper publishing.
- _____ (2005). *East Meets West in Children's Literature*, Pied piper publishing.
- Pullman, P. (2005). Foreword to *Outside In, Children's Literature in Translation* by Hallford, D. and Zaghini, E. (eds.), Chicago: Millet Publishing: 6-9.
- Puurtinen, T. (1998). 'Syntax, readability and ideology in children's literature'. *Meta* (XLIII, 4), Retrieved from: <http://www.erudit.org/revue/meta/1998/v43/n4/003879ar.html> – Last accessed 06/02/2011.
- Reiss, K. (1971). *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Kategorien*

und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen, München: Heuber.

Rudvin, M. and Orlati, F. (2006). 'Dual Readership and Hidden Subtexts in Children's Literature: The Case of Salman Rushdie's *Haroun and the Sea of Stories*', in: van Coillie, Jan and Walter P. Verschueren (eds.), *Children's literature in translation. Challenges and strategies*, Manchester: St. Jerome Publishing, pp. 157-184.

Sas, I. (2010). *Treacle Triplets: A Functional Approach to the Translation of Children's Literature*, MPhil Thesis, Stellenbosch University.

Shavit, Z. (1996). *Just Childhood. Introduction to Poetics of Children's Literature*, Am Oved and the Open University, Tel Aviv.

_____ (1986). *Poetics of Children's Literature*, Athens: University of Georgia Press.

_____ (1981). 'Translation of Children's Literature as a Function of Its Position in the Literary Polysystem,' *Poetics Today* 2, pp. 171-79.

Simpson, P. (1993). *Language, ideology and point of view*, London and New York: Routledge.

Snell-Hornby, M. (1995). *Translation Studies – An Integrated Approach*, Amsterdam, John Benjamins.

Stephens, J. (1992). *Language and ideology in children's fiction*, White Plains, NY: Longman.

Stolt, B. (2006). 'How Emil Becomes Michel On the Translation of Children's Books', in Lathey, G. (ed.), *The Translation of Children's Literature: A Reader*, Clevedon: Multilingual Matters, pp. 67-83.

Stolze, R. (2003). 'Translating for Children – World View or Pedagogics?' *Meta*, 48 (1-2), pp. 208-21.

Tabbert, R. (2002). 'Approaches to the translation of children's literature. A review of critical studies since 1960', *Target* 14 (2), pp. 303–51.

Thomson-Wolgemuth, G. (2009). *Translation under State Control. Books for Young People in the German Democratic Republic*, New York and London: Routledge.

____ (2006). 'The Role of Afterwords in East German Translated Literature for Children and Adolescents', in Pinsent, P. (ed.), *No Child is an Island: The Case for Children's Literature in Translation*, Pied piper publishing, pp. 227-238.

____ (1998). *Children's Literature and its Translation: An Overview*. MA Thesis, Department of Linguistics Language and Culture, University of Surrey.

Van Collie, J. and Verschueren, W. P. (eds.) (2006). *Children's Literature in Translation: Challenges and Strategies*, Manchester: St. Jerome Publishing.

Vermeer, H. J. (1994). 'Translation today: Old and new problems', in *Translation Studies: An Interdiscipline*, Snell-Hornby, Mary, Franz Pöchhacker and Klaus Kaindl (eds.), 3 ff.

Von Stockar, D. (1996). 'Kinderliterarische Übersetzungsprobleme', in: *Travaux du centre de traduction littéraire*, 27 (Zum Übersetzen von Kinder- und Jugendliteratur), Lausanne, Centre de traduction littéraire, pp. 23-71.

Webb, J. (ed.) (2000). *Text, Culture and National Identity in Children's Literature*, Helsinki: Nordinfo.

Wells, G. (1986). *The Meaning Makers: Children Learning Language And Using Language To Learn*, Portsmouth: Heinemann.

Xeni, E. (2010). 'Meeting Childhood Needs: The Need for Humour in Children's Literature,' in Hopkins, L., Turgeon, W. C., & Macleod, M. (eds.), *Negotiating Childhoods*, Oxford: Interdisciplinary Press.

_____ (2007). 'Children's Literature in Translation'. Invited contribution to Translation Studies and Intercultural Communication Joint MA Research Seminar Series 2007- 2008, organised by the Translation Studies Graduate Programme University of Edinburgh and the Centre for Translation & Interpreting Studies in Scotland (CTISS), November 2007, Heriot Watt University, UK.

_____ (2006e). 'The Challenges of Translating Humour in Children and Young Adults' Literature as a Cross-Cultural Communication Activity', *Translation and Meaning Series*, Maastricht School of International Communication, Maastricht (The Netherlands), pp. 357-70.

_____ (2006d). 'Children and Young Adults' Needs for Literature and Problems Regarding Their Translation', in Pinsent, P. (ed.), *No Child is an Island: The Case for Children's Literature in Translation*, Pied piper publishing, pp. 62-73.

_____ (2000). *Children's Needs for Literature and Problems Regarding Their Translation*. MA Dissertation, Department of Linguistic Language and Culture, University of Surrey, UK.